

Warszawa, dnia 01.10.2025 r.

Stanowisko Federacji Bezpieczna Żywność ws. Projektu Strategii Rozwoju Kraju do 2035 r.

Federacja Bezpieczna Żywność z uznaniem przyjmuje fakt, że w projekcie Strategii Rozwoju Polski do 2035 r. znalazł się rozdział dotyczący **wzmocnienia bezpieczeństwa żywnościowego**. Dokument słusznie wskazuje na znaczenie modernizacji rolnictwa, konieczność utrzymania zdolności produkcyjnych oraz rozwój krótkich łańcuchów dostaw. Jednakże, mimo tych pozytywnych zapisów, zauważamy **istotne pominięcia**, które mogą podważyć skuteczność całej strategii. Bezpieczeństwo żywnościowe w XXI wieku musi uwzględniać dietę zdrową i planetarną – opartą na produktach roślinnych, zgodnie z rekomendacjami nauki i organizacji międzynarodowych (EAT-Lancet, WHO, FAO)

Niedostateczne uwzględnienie perspektywy praw konsumenckich

Strategia koncentruje się na potencjale Polski jako producenta i eksportera żywności, nie zaś państwa, który wyznacza kierunek sprawiedliwej transformacji systemu żywności uwzględniając prawa człowieka, kwestie zdrowotne, społeczne, prawo do życia w czystym środowisku i prawa zwierząt.

Dane Komisji Europejskiej wskazują, że Polska należy do krajów UE o najwyższym poziomie otyłości dzieci – problem dotyczy aż 29% dzieci w wieku 7–9 lat (EU Childhood Obesity Surveillance, 2022). Brak systemowej edukacji żywieniowej prowadzi do pogłębiania problemów zdrowotnych i obciąża system ochrony zdrowia (koszty leczenia chorób dietozależnych to ponad 20 mld zł rocznie – NIK, 2020). Strategia powinna wprost wskazywać na konieczność promocji zdrowej, zrównoważonej diety – w tym ograniczenia spożycia mięsa

i żywności wysoko przetworzonej – oraz wprowadzenia do szkół i instytucji publicznych standardów diety planetarnej.

Co więcej, obecne rozwiązania legislacyjne stoją w sprzeczności z kierunkiem zdrowotnej i klimatycznej transformacji:

- a) Projekt rozporządzenia Ministra Zdrowia z czerwca 2025 r. w sprawie żywienia w placówkach zbiorowego żywienia (m.in. przedszkola, szkoły, szpitale) przewiduje obowiązkowe podawanie posiłków mięsnych, co nie tylko ogranicza wybór konsumentów i rodziców, ale także stoi w sprzeczności z zaleceniami WHO i FAO dotyczącymi zwiększania udziału produktów roślinnych w diecie. Obowiązkowe wprowadzanie posiłków mięsnych ogranicza możliwość stosowania diet zgodnych z aktualną wiedzą naukową, diet roślinnych oraz tych wynikających z przekonań etycznych i religijnych.
- b) Obowiązujące przepisy dotyczące zamówień publicznych w praktyce faworyzują duże podmioty i sieci dostawców, ograniczając możliwość budowania współpracy z lokalnymi rolnikami i rolniczkami. To z kolei blokuje rozwój krótkich łańcuchów dostaw – kluczowych dla odporności żywnościowej i sprawiedliwej transformacji systemu.

W rezultacie Polska stoi wobec sprzeczności: z jednej strony Strategia deklaruje troskę o bezpieczeństwo żywnościowe, z drugiej – przepisy szczegółowe i praktyki legislacyjne utrudniają realizację celów zdrowotnych, klimatycznych i społecznych.

W projekcie Strategii zabrakło również odniesienia do działań budujących świadomą konsumpcję jako kluczowego elementu bezpieczeństwa żywnościowego. Tymczasem dane tylko w przypadku marnowania żywności są alarmujące – konsumenci i konsumentki odpowiadają za ok. 60% marnotrawstwa żywności w Polsce (raport NIK, 2021). Skala tego zjawiska bezpośrednio obniża bezpieczeństwo żywnościowe kraju, generując straty ekonomiczne, środowiskowe i społeczne. Transformacja diety w kierunku roślinnym zmniejsza także marnotrawstwo zasobów – do produkcji mięsa potrzeba wielokrotnie więcej wody i paszy niż do produkcji roślinnej żywności dla ludzi.

Aby skutecznie wspierać zdrowe wybory, działania systemowe powinny obejmować:

- zagwarantowanie obywatelom i obywatelkom dostępu do rzetelnych informacji o wpływie żywności na zdrowie i klimat – m.in. poprzez wprowadzenie obowiązkowego, zrozumiałego znakowania produktów żywnościowych (np. ślad węglowy, wartość odżywcza, udział w lokalnych łańcuchach dostaw);
- systemowe ograniczenia w reklamie i promocji produktów, które mają wysoki wpływ środowiskowy i zdrowotny – mięsa, nabiału i jaj. Doświadczenia krajów skandynawskich pokazują, że ograniczanie reklam żywności wysokoprzetworzonej oraz produktów odzwierzęcych jest skutecznym narzędziem wspierania zdrowej konsumpcji i kształtowania postaw proklimatycznych;
- wprowadzenie zakazu wprowadzającego w błąd marketingu żywności (greenwashing, fałszywe oświadczenia zdrowotne), który dezorientuje konsumentów i utrudnia dokonywanie wyborów zgodnych z wiedzą naukową;
- budowę spójnego systemu edukacji i informacji publicznej, który zapewni wszystkim konsumentom i konsumentkom – niezależnie od statusu społecznego czy miejsca zamieszkania – równy dostęp do wiedzy o wpływie ich decyzji żywieniowych na zdrowie, gospodarkę i środowisko.

Brak takiego systemu skutkuje przerzuceniem odpowiedzialności za wybory konsumenckie na jednostki, które nie posiadają wystarczających narzędzi informacyjnych. W konsekwencji utrwała się model wysokiego marnotrawstwa żywności i nadmiernej konsumpcji produktów zwierzęcych oraz niezdrowych, co stoi w sprzeczności zarówno z celami klimatycznymi (IPCC, 2022), jak i zdrowotnymi (WHO, 2021).

Jednocześnie problemu konsumpcji nie można rozpatrywać wyłącznie w kategoriach indywidualnych wyborów, ponieważ rosnące ubóstwo żywnościowe – zarówno jakościowe, jak i ilościowe – ogranicza możliwości dużej części obywateli i obywaterek. Systemowe wsparcie dla lokalnych, roślinnych źródeł żywności mogłoby zmniejszyć skalę ubóstwa żywnościowego, zapewniając jednocześnie wyższą jakość diety przy niższych kosztach. Zgodnie z raportem „Głód i niedożywienie w Polsce 2023” Banków Żywności zjawisko niedożywienia obejmuje nie tylko brak odpowiedniej ilości jedzenia, ale przede wszystkim brak dostępu do żywności wysokiej jakości, odżywczej i świeżej, co w długiej perspektywie prowadzi do pogorszenia zdrowia i pogłębiania nierówności społecznych. Według danych Instytutu Ekonomiki Rolnictwa

i Gospodarki Żywnościowej (IERiGŻ, 2023) aż 15% gospodarstw domowych w Polsce ogranicza spożycie świeżych owoców i warzyw z powodu barier ekonomicznych. Brak systemowych działań na rzecz transformacji systemu żywności do zrównoważonych, roślinnych i lokalnych systemów utrwała problem ubóstwa żywnościowego. Warto także podkreślić, że pomoc żywnościowa jest projektowana bez uwzględnienia długoterminowych celów dot. zdrowia publicznego oraz zagwarantowania produktów żywnościowych zgodnych z dietą, światopoglądem, alergiami czy nietolerancjami co powoduje, że nawet działania pomocowe wzmacniają negatywne zjawiska związane z naruszaniem prawa do żywności.

Brak odniesienia do transformacji systemu żywnościowego

Strategia szczegółowo opisuje transformację energetyczną, ale **nie obejmuje analogicznego procesu dla żywności** – mimo że sektor rolno-spożywczy odpowiada za ok. 34% globalnych emisji gazów cieplarnianych (IPCC, 2022). Konieczne są działania dla transformacji polskiego rolnictwa opartego na ścieżce rozwoju, prowadzącej do poprawy jakości życia na terenach wiejskich, wzmocnienia potencjału ekonomicznego rolnictwa, poprawy jakości żywności, minimalizacji negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko naturalne oraz dostosowania produkcji rolnej do oczekiwań rynku.

- WHO (2021) wskazuje, że transformacja w kierunku **diet roślinnych** zmniejsza ryzyko chorób cywilizacyjnych (otyłości, cukrzycy typu 2, chorób serca). Dieta roślinna to nie tylko kierunek klimatyczny, ale także środek do ograniczenia wydatków publicznych na leczenie chorób dietozależnych, które już dziś kosztują państwo miliardy złotych rocznie.
- Raport EAT-Lancet Commission (2019) pokazuje, że globalna transformacja w stronę zrównoważonej produkcji i konsumpcji żywności może zapobiec nawet 11 mln przedwczesnych zgonów rocznie.
- W Polsce brak systemowych narzędzi wspierających sprawiedliwą transformację w rolnictwie i sektorze spożywczym może prowadzić do pogłębiania nierówności społecznych – analogicznie jak obserwowano w przypadku transformacji górnictwa.
- Brakuje odniesienia i kompleksowego podejścia zmierzającego do przekształcenie rolnictwa w kierunku wyższej efektywności, eliminacji metod produkcji obniżających

jakość produktów rolnych i żywności oraz zapewnienia klimatycznej neutralności rolnictwa.

Ograniczona definicja bezpieczeństwa żywnościowego

W Strategii bezpieczeństwo żywnościowe definiowane jest przede wszystkim poprzez zdolność produkcyjną i eksport. Federacja Bezpieczna Żywności wskazuje, że zgodnie z definicją FAO (2015) bezpieczeństwo żywnościowe oznacza **stały dostęp wszystkich ludzi do wystarczającej, bezpiecznej i odżywczej żywności**.

- Krótkie łańcuchy dostaw, rozwijane m.in. poprzez sprzedaż bezpośrednią i lokalne rynki, to nie tylko rozwiązanie techniczno-handlowe, ale przede wszystkim **instrument budowy odporności społecznej** i zmniejszenia zależności od globalnych kryzysów dostaw.
- Kryzys COVID-19 i agresja Rosji na Ukrainę pokazały, że **lokalne i regionalne systemy żywnościowe** są kluczowe dla stabilności społecznej i ekonomicznej.

Krótkie łańcuchy dostaw, rozwijane m.in. poprzez sprzedaż bezpośrednią i lokalne rynki, to nie tylko rozwiązanie techniczno-handlowe, ale przede wszystkim instrument budowy odporności społecznej i zmniejszenia zależności od globalnych kryzysów dostaw. Kryzys COVID-19 i agresja Rosji na Ukrainę pokazały, że lokalne i regionalne systemy żywnościowe są kluczowe dla stabilności społecznej i ekonomicznej. Jednocześnie należy podkreślić, że firmy wielkotowarowe, tzw. firmy przemysłowe nie stanowią gwarancji bezpieczeństwa żywnościowego. W krótkiej perspektywie firmy przemysłowe generują liczne zagrożenia: zanieczyszczają glebę i wody, emitują amoniak i gazy cieplarniane, obniżają jakość życia lokalnych społeczności poprzez odory i ryzyko chorób odzwierzęcych. W długiej perspektywie zwiększają podatność systemu żywnościowego na kryzysy, uzależniając go od importowanych pasz (np. soi), wysokich cen energii oraz niestabilnych globalnych rynków.

Dlatego produkcja żywności musi być traktowana jako część infrastruktury krytycznej państwa – podobnie jak energetyka czy ochrona zdrowia. Wymaga to wzmocnienia lokalnego, roślinnego rolnictwa, które zapewnia odporność i stabilność dostaw; inwestycji w innowacje w zakresie białek roślinnych i alternatywnych źródeł żywności, które mogą zwiększyć bezpieczeństwo

żywieniowe i zmniejszyć zależność od produkcji zwierzęcej; ochrony interesów społeczności lokalnych przed negatywnymi skutkami działalności ferm wielkotowarowych.

Tylko takie podejście – oparte na decentralizacji, lokalności i roślinnej transformacji systemu – może zagwarantować Polsce realne bezpieczeństwo żywnościowe, zarówno dziś, jak i w perspektywie długoterminowej.

Skutki pominąć

Brak uwzględnienia konsumenckiej i transformacyjnej perspektywy w Strategii grozi:

- a) wzrostem kosztów zdrowotnych (NFZ wydaje rocznie ponad 20 mld zł na leczenie chorób dietozależnych – raport NIK, 2020),
- b) utrzymaniem wysokiej emisyjności sektora rolno-spożywczego, w konsekwencji nasileniem się kryzysu klimatycznego.
- c) destrukcją środowiska naturalnego poprzez zanieczyszczenia wody, gleby, powietrza.
- d) marginalizacją grup społecznych pozbawionych dostępu do zdrowej żywności.

Podsumowanie i rekomendacje

Federacja Bezpieczna Żywność apeluje o uzupełnienie Strategii o:

1. **Uwzględnienie perspektywy konsumentów i konsumentek** – edukacja żywieniowa, walka z marnotrawstwem, mechanizmy równego dostępu do zdrowej żywności.
2. **Wprowadzenie zapisów o transformacji systemu żywnościowego** – w kierunku diet roślinnych i diety planetarnej, sprawiedliwej transformacji rolnictwa i sektora spożywczego, wsparcia dla innowacji w zakresie białek roślinnych i alternatywnych źródeł żywności.
3. **Poszerzenie definicji bezpieczeństwa żywnościowego** – o wymiar zdrowotny, klimatyczny i społeczny, zgodnie z rekomendacjami FAO, WHO i IPCC.

Polska potrzebuje Strategii Rozwoju Kraju uwzględniającej kompleksowo kwestie bezpieczeństwa żywnościowego i bezpieczeństwa żywności na miarę wyzwań XXI wieku. Nie można jej ograniczać wyłącznie do produkcji i eksportu. Bezpieczna żywność to zdrowie

obywateli i obywaterek, odporność społeczności lokalnych i transformacja całego systemu w stronę zrównoważenia.

Federacja Bezpieczna Żywność